

Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna

Erfarenheter och metodutveckling

Jan Andersson, Maria Elinder och Jan Runfors

Förord

Att kompetensförsörjningen fungerar i livsmedelssektorn är avgörande för att nå målen i livsmedelsstrategin om ökad svensk livsmedelsproduktion och fungerande livsmedelsförsörjning. Samtidigt som många individer är arbetslösa och söker arbete saknas många olika kompetenser i de gröna näringarnas företag. För att kunna få ett arbete krävs vanligtvis någon form av utbildning – på grundläggande eller högre nivå beroende på vilket jobb det handlar om. Att hitta vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna är inte alltid så enkelt. Möjligheterna är många för den som har intresset och ambitionen att satsa på jobb i branschen. Men många i Sverige känner inte till de stora möjligheter som finns.

Tidigare studier visar att företag inom de gröna näringarna ofta upplever att det är svårt att få tag på arbetskraft med rätt kompetens, samtidigt som behovet av att rekrytera de närmaste åren är stort. Många gånger framstår det som att informationen om det stora behovet av arbetskraft inte når fram till de som söker arbete. Insatser behövs för att förmedla den här informationen, och för att skapa mötesplatser där arbetssökande, företag och utbildningsanordnare kan hitta varandra.

Landsbygdsnätverkets grupp Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna har just de här frågorna på sin dagordning – målet med gruppens arbete är att få fler unga, arbetslösa eller människor som vill byta yrkesbana att välja studier, praktik och arbete i de gröna näringarna. Aktiviteter som har genomförs är bland annat informationsinsatser, fysiska och digitala träffar och studiebesök. I den här rapporten presenteras erfarenheter och lärdomar från det pilotarbete som har genomförts i främst Södermanland. Förhoppningen är att dokumentationen av det arbetssätt som har visat sig vara framgångsrikt för att lotsa människor de första stegen till utbildning och arbete i de gröna näringarna ska vara till nytta för er som vill jobba på ett liknande sätt i andra delar av landet.

Anna Hedberg, september 2022
Samordnare, Landsbygdsnätverkets kansli

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Inledning	7
Bakgrund	7
Problemformulering	8
Syfte med arbetet	8
Målgrupp	9
Ett strukturerat arbetssätt	10
Viktiga aktörer och processer	10
Arbetsförmedlingen och kompetensförsörjning inom livsmedelssektorn	12
Mobilisering och information	12
Kompetensråd och branschråd	13
Andra projekt och initiativ till nytta för projektet och metodutvecklingen	14
Resultat och erfarenheter	18
Arbetsgrupp	18
Processen vi har jobbat med	18
Resultat från arbetet	21
Diskussion och slutsatser	24
Avslutande reflektioner	27
Referenser	28
Rapporter m.m.	28
Webbsidor	29
Bilagor	30

Sammanfattning

Syftet med rapporten är att lyfta fram erfarenheter och lärdomar från ett pilotarbete genomfört av Landsbyggsnätverkets arbetsgrupp Väger till utbildning och arbete i de gröna näringarna. Ett specifikt syfte är att dokumentera ett arbetssätt och en metod som har visat sig vara framgångsrik för att lotsa människor de första stegen till utbildning och arbete i de gröna näringarna.

Arbetsgruppen, som har haft ett antal föregångare bland annat inom Landsbyggsnätverket, bildades inför 2021 och har koncentrerat sitt nätverksarbete i främst Södermanland, men har även till viss del verkat i Mälardalen och Skåne.

Bakgrunden till arbetet är det behov av ökad livsmedelsproduktion som finns i Sverige – dels för att öka försörjningsförmågan och därmed minska vår sårbarhet, dels för att möta hållbarhetsmålen som har formulerats i Agenda 2030. Många företagare i de gröna näringarna har brist på personal, och samtidigt finns det ungdomar, människor med utländsk bakgrund och yrkesbytare som vill komma in på arbetsmarknaden. Allt för många saknar kännedom om arbetsmöjligheter och kompetensbehov i landets livsviktiga gröna näringar, det vill säga lantbruk, trädgård och skogsbruk.

Den primära målgruppen är individer som kan vara intresserade av utbildning och arbete inom de gröna näringarna, men som inte känner till de möjligheter som finns. En sekundär, men inte desto mindre viktig målgrupp, är de ”möjliggörare” inom kommuner, myndigheter, upphandlade aktörer och utbildningsanordnare som stöttar de arbetssökande till utbildning och arbete. Det finns även stort behov av kunskap om de gröna näringarnas möjligheter hos dessa möjliggörare.

Det arbetssätt som presenteras i rapporten har sin utgångspunkt i flera av Landsbyggsnätverkets arbetsgrupper. Därtill har ett antal satsningar, projekt och processer utgjort underlag och inspiration. Civilsamhället, inte minst etniska föreningar, har spelat en betydelsefull roll för att sprida information och förmedla kontakter och nätverk.

Processen som presenteras beskriver den metod som arbetsgruppen har utvecklat. Ambitionen är att metoden ska spridas, gärna utvecklas, och komma till användning på fler platser och i fler delar av landet.

En framgångsfaktor har varit att anpassa den operativa gruppens utformning efter den uppgift eller aktivitet som är aktuell. En fungerande sammansättning kan bestå av företrädare för utbildningsanordnare, företag och branscher, rådgivningsorganisationer, idéburen sektor samt myndigheter och andra offentliga aktörer. Om regionen har ett fungerande kompetens-/branschråd inom de gröna näringarna så kan detta utgöra en bas att utgå ifrån.

En processmall som kan underlätta för att nå målgrupperna presenteras i rapporten. I ett första skede är det viktigt att nå de möjliggörare/aktörer som jobbar med målgruppen ungdomar, nyanlända, arbetssökande och yrkesbytare. Aktörer som kan bjudas in till informationsträffar är bland annat kommunernas arbetsmarknadsenheter, av Arbetsförmedlingen upphandlade aktörer och studie- och yrkesvägledare.

I nästa skede ska den primära målgruppen nås med information. I ett tredje skede arrangeras och genomförs studiebesök (fysiska eller digitala) för den primära målgruppen till lämpliga företag och utbildningsanordnare inom de gröna näringarna.

Parallellt med arbetet ovan tillkommer att hela tiden ”fånga upp” intresserade individer och matcha var och en mot utbildning, praktik och/eller arbete i aktuella företag.

Det finns ingen standardlösning eller entydig modell som alltid passar för att få fler individer att välja utbildning och arbete i de gröna näringarna. Arbets sättet behöver anpassas till de arbetssökande, branschen och arbetsmarknaden och inte minst till de lokala förutsättningarna. Däremot kan vi, baserat på erfarenheter och resultat från projektet, peka på ett antal framgångsfaktorer, insikter, fallgropar och rekommendationer.

Bland framgångsfaktorerna framträder tid, kontinuitet och engagerade personer som avgörande för utvecklingen av fungerande samverkan mellan aktörerna. En annan viktig faktor för framgång är att arbeta målgruppsanpassat, särskilt tydligt har detta varit avseende anpassning av språkbruk.

Det finns också saker som bör undvikas. Allt för höga målsättningar riskerar att bli kontraproduktiva. Det är viktigt att ha realistiska mål som är möjliga att uppnå. Innehåll vid träffar och aktiviteter bör avgränsas. Samtidigt är det viktigt att inte vara rädd för att prova sig fram och lära av erfarenheten.

Flera utmaningar behöver hanteras nationellt. Det handlar till exempel om att öka branschens attraktionskraft och lönsamhet, att i statistik synliggöra

behovet av arbetskraft under hela år samt under längre och kortare säsonger, att underlätta förfarandet kring olika typer av anställningar (såväl för företagaren som för den nya medarbetaren som kanske är beroende av samhällets stöd på olika sätt), brist på yrkeslärare vid naturbruksgymnasierna, behov av långsiktigt finansierade utbildningar för vuxna och förenklingar för företag vid anställning. En annan mycket viktig fråga är hur vi uppnår långsiktighet när många aktiviteter eller insatser genomförs i projektform. Ytterligare en utmaning handlar om att undvika stuprör som ibland uppstår mellan sakområden och myndigheter.

Inledning

Bakgrund

Landsbygdsnätverket är ett nationellt nätverk med organisationer, föreningar och myndigheter som på olika sätt har betydelse för landsbygdsutveckling, se www.landsbygdsnatverket.se. Tillsammans är det omkring 120 nätverksmedlemmar som samverkar och lär av varandra. Målet är att skapa en hållbar utveckling i landsbygder och kustsamhällen runt om i Sverige.

För att ta tillvara medlemmarnas engagemang och kunskap finns arbetsgrupper, med uppgift att sprida goda exempel, dela erfarenheter och öka samarbetet mellan organisationer inom Landsbygdsnätverket. Resultatet blir bland annat ett bättre genomförande av de åtgärder som finns inom landsbygdsprogrammet och havs- och fiskeriprogrammet, vilka är stödprogram för en hållbar utveckling inom svensk landsbygd respektive fiske och vattenbruk. Med ett ökande företagande i olika branscher kan landsbygdens näringsliv stärkas, som till exempel i de gröna och de blå näringarna, besöksnäringen, serviceföretag och andra tjänsteföretag.

De ”gröna företagen” är ofta stora till ytan och nyttjar fotosyntesen som bas för sin produktion. Många företag har i dagsläget ingen eller få anställda utöver företagaren själv, delvis på grund av att företagaren kan ha svårt att hitta lämpliga medarbetare. Potentialen för tillväxt i branschen ses generellt som stor.

Inom Landsbygdsnätverket fanns tidigare en integrationsgrupp, som arbetade för att öka kunskapen hos människor med utländsk bakgrund om svenska landsbygders möjligheter till boende och arbete. Detta gjordes bland annat genom möten med etniska föreningar som SIOS (Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige) och SRFS (Somaliska Riksförbundet i Sverige), företagare, företagsrådgivare, Hela Sverige ska leva, Leader-områden, Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) och Arbetsförmedlingen. Med utgångspunkt från gruppen, som senare kallades Nyanländas inkludering, bildades flera undergrupper som tog sig an utmaningar med koppling till integration och landsbygdsutveckling.

I det arbete som framför allt pågick i Södermanland, Västmanland och Örebro län, fortsatte insatserna med informationsmöten och nu knöts Naturbruksskolornas förening, Agro Sörmland, LRF och Arbetsförmedlingen tydligare till gruppen. Studieresor till naturbruksskolorna Öknaskolan, Sörmlands Naturbruk, respektive Ösby Västmanlands naturbruksgymnasium

genomfördes under 2019 med deltagare från bland annat somaliska och assyriska föreningar i Mälardalen.

Inför 2021 formade Landsbygdsnätverket arbetsgruppen Hållbara gröna näringar, med undergruppen Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna, som fortsatte det nätverksarbete som integrationsgrupperna påbörjat. Från att ha arbetat i främst Mälardalen fortsatte arbetet mer fokuserat i Södermanland. Ambitionen är att efter hand utöka samverkan för att fler människor i fler delar av landet ska få kunskap om de möjligheter som finns till utbildning och arbete i de gröna näringarna. Arbetsgruppen fortsätter sitt arbete i samverkan med andra intresserade regioner, till att börja med i Skåne.

Problemformulering

Sveriges nationella och regionala livsmedelsstrategier visar att den inhemska livsmedelsförsörjningen behöver öka. Livsmedelsproduktion klassas numera som samhällsviktig verksamhet. Förmågan till livsmedelsförsörjning vid samhällsstörningar och kriser är en både viktig och aktuell fråga. Målen i Agenda 2030 visar vägen för en global hållbar utveckling, såväl ekologiskt som socialt och ekonomiskt. Många företagare i de gröna näringarna runt om i Sverige lider brist på personal med olika typer av kompetenser. Allt färre jordbrukare i Sverige producerar vår livsviktiga mat. Samtidigt finns det ungdomar, nyanlända och yrkesbytare, som inte känner till de möjligheter som finns inom de gröna näringarna, som vill komma in på arbetsmarknaden men som saknar efterfrågad kompetens. Hur kan vi tillsammans göra något bra av detta och nå en positiv utveckling?

Syfte med arbetet

Arbetet inom Landsbygdsnätverkets grupp Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna ska bidra till att bygga broar mellan organisationer och människor. Genom gruppens arbete ska vi kunna visa på möjligheter som finns i de gröna näringarna, och på så sätt få nya målgrupper att attraheras av att bo och verka på landsbygden och att de kan hitta utbildning och arbete inom de gröna näringarna (här menar vi inom lantbruk, trädgård och skogsbruk).

Ett specifikt syfte med rapporten är att dokumentera ett arbetssätt och en metod som har visat sig vara framgångsrik för att börja lotsa människor utan tidigare kunskap om branschen i Sverige till utbildning och arbete i de gröna näringarna. Ambitionen är att metoden ska spridas och komma till användning i fler delar av landet. Samverkan med bland annat Landsbygdsnätverkets nationella kompetensråd för det gröna och naturbaserade näringslivet, och de

myndigheter och organisationer som medverkar, bidrar till att sprida metoden vidare.

Målgrupp

Den primära målgruppen är de **individer** som är potentiellt intresserade av utbildning och arbete i de gröna näringarna. Men först måste vi nå den sekundära målgruppen, som är av avgörande betydelse för genomförandet, de s.k. **möjliggörarna**. Möjliggörare är alla de aktörer som på olika sätt kan erbjuda möjligheter till utbildning och arbete och de presenteras nedan.

- **Företagare** som har behov av personal och kompetenser; det kan vara olika typer av företag inom de gröna näringarna som har behov av en mängd olika kompetenser. Här räknar vi även in branschorganisationer samt arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer.
- **Utbildningsanordnare**, som erbjuder utbildningar inom de gröna näringarna, bl.a. naturbruksgymnasier med utbildningsresurser inom lantbruk, trädgård och skogsbruk.
- **Offentliga aktörer** som till exempel Arbetsförmedlingen, kommuner, länsstyrelser och regioner. Här räknar vi även in utomstående, av Arbetsförmedlingen upphandlade fristående aktörer som jobbar operativt med målgruppen genom t ex tjänsterna Rusta och matcha (KROM), Stöd och matchning (STOM).
- **Civilsamhället**, med etniska föreningar som kan nå våra målgrupper samt andra föreningar i städer, tätorter och landsbygder med sina nätverk.
- **Regionala aktörer** som vill ha metodstöd i sitt arbete; det kan vara regionala kompetensråd/plattformar för vilka metoden kan vidareutvecklas och anpassas efter de behov som finns.

Genom olika typer av möten (som kan vara både digitala och fysiska) synliggör företagarna sina behov, och de arbetssökande får möjlighet att presentera sina intressen och kompetenser.

Ett strukturerat arbetssätt

Arbetet i grupper inom Landsbygdsnätverket har varit utgångspunkten för utveckling av det arbetssätt som har vuxit fram längs vägen och som presenteras i rapporten. Samarbete och samverkan med flera andra arbetsgrupper, delvis inom Landsbygdsnätverket men också i andra sammanhang, behövs för frågor som rör olika aspekter av betydelse för stärkta landsbygder som kan attrahera fler människor. Områden och frågor av betydelse kan till exempel handla om allmänna kommunikationer, bostadsbyggande, besöksnäringar, service och bredband.

Viktiga aktörer och processer

Det är ett antal aktörer och processer som har varit särskilt betydelsefulla för utvecklingen av det här arbetssättet, och de presenteras nedan.

Arbetsförmedlingen och **LRF** har de senaste åren samverkat på flera sätt kring frågor om kompetensförsörjning och kompetensutveckling i de gröna näringarna. En stor satsning har varit projektet Mer mat - fler jobb, som har pågått under flera år och som avslutas under 2022 (mer information om projektet nedan).

Regioner och **länsstyrelser** arbetar med kompetensförsörjning på flera olika sätt. Det regionala utvecklingsansvaret, där även kompetensförsörjning ingår, åligger regionerna. I ett forum för regional samverkan är vanligtvis såväl region som länsstyrelse viktiga parter att ha med kopplat till deras uppdrag, kompetens och resurser.

Hushållningssällskapet är en organisation uppbyggd av regionala sällskap runt om i landet. Deras engagemang i utveckling av de gröna näringarna och deras nära kontakt med sina kunder (företagen) gör Hushållningssällskapet till en viktig aktör för bl.a. en fungerande kompetensförsörjning.

Kommunerna har ett omfattande ansvar för individerna i kommunen, vilket bland annat innebär att erbjuda utbildning. Komvux, Yrkesvux och Lärlingsvux är några exempel på utbildningsformer som går att ta fram i nära samarbete med kommuner, kommunförbund och delar av regioner.

Naturbruksskolor runt om i landet erbjuder gymnasieutbildning, och ofta även yrkesutbildning för vuxna inom lantbruk, skogsbruk och trädgård (samt djurvård, hästhållning och naturturism). Skolorna är viktiga utbildningsaktörer med goda möjligheter för såväl teoretisk som praktisk utbildning. Skolorna har

samverkan med många företag, och varje gymnasieelev har minst 15 veckor arbetsplatsförlagt lärande (APL) i olika företag i de gröna näringarna.

Naturbruksskolornas förening har varit och är engagerad i flera nationella projekt, bland annat ett pågående projekt med finansiering från landsbygdsprogrammet som ger möjlighet att arrangera studiebesök till naturbruksskolor där deltagarna även får möjlighet att träffa företagare i de gröna näringarna, se www.naturbruk.se.

Intressant i sammanhanget är också **Tillväxtverkets** uppdrag inom ramen för den nationella livsmedelsstrategin, som bland annat har fokus på kompetensförsörjning. Myndigheten ska bidra till att insatser inom kompetensförsörjning kommer till stånd för att uppnå en hållbar och konkurrenskraftig livsmedelskedja.

Civilsamhället är oftast inte med i nätverk liknande det i Sörmland, men dess aktörer och organisationer är av stor vikt för spridning av information om möjlighet som finns på landsbygden och i de gröna näringarna. Det är också ofta landsbygdens föreningar som har de lokala kontakter och nätverk som krävs för att nå ut till målgruppen som söker utbildning och arbete. De etniska föreningarna har vanligtvis sin hemvist i städer och tätorter. Många av dessa medlemmar har bakgrund och erfarenhet av livsmedelsproduktion i sina hemländer men saknar kontakt med svenska landsbygder och gröna näringar. SIOS (Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige) och SRFS (Somaliska Riksförbundet i Sverige) är etniska föreningar som har medverkat aktivt i arbetet i Sörmland.

Organisationen **Hela Sverige ska leva** arbetar både nationellt och lokalt med olika typer av utmaningar för att fler ska välja att bosätta sig och arbeta på den svenska landsbygden. Det handlar bland annat om brist på bostäder, framförallt hyresbostäder, behov av bättre allmänna kommunikationer på många håll i landet och en service som behöver utvecklas.

Utmaningen är att få alla dessa aktörer och processer att samverka och gemensamt bidra till en önskad utveckling. Samtidigt måste det finnas utrymme för flexibilitet och förändringar längs vägen, då förutsättningarna ofta förändras. Det tar också tid att utveckla nödvändiga kontakter och nätverk, vilket behöver beaktas i planering och genomförande.

Arbetsförmedlingen och kompetensförsörjning inom livsmedelssektorn

Arbetsförmedlingen har sedan länge haft ett ansvar för såväl operativ som strategisk kompetensförsörjning, det vill säga att se till att arbetsgivarna kan få den personal som behövs. Myndigheten genomgår under 2022 ett antal förändringar som innebär att all operativ verksamhet utifrån företagets behov försvinner framöver.

Den prognos för arbetsmarknaden som Arbetsförmedlingen tidigare har samlat in underlag till, för att sedan presentera på både nationell och regional nivå, har förändrats. Insamlingen av underlag kommer istället att göras av upphandlade utomstående aktörer. Här kan befaras att många av dessa saknar kunskap om, och kontakter med, de gröna näringarna.

Arbetsförmedlingen har medverkat i både nationella och regionala insatser med inriktning på livsmedelssektorn och gröna näringar. Två av dem som tydligast handlar om kompetensförsörjning i gröna näringar presenteras längre fram i rapporten; **Nya nätverk** och **Mer mat – fler jobb**.

Mobilisering och information

Att arbeta strukturerat med mobilisering och information kan vara avgörande för att nå framgång i arbetet med att nå målgruppen och genomföra aktiviteter som främjar individernas möjligheter till utbildning och arbete. Att tänka på vid mobilisering idag är bland annat att det inte alltid räcker med inbjudan till aktiviteter och informationsmöten genom digital information via webbsidor och e-post. I många sammanhang krävs även en personlig kontakt.

Här är vår erfarenhet att medlemmar i föreningar som vi vill ska få ett intresse för utbildning och arbete i de gröna näringarna ofta behöver nås på andra sätt som komplement till digitala utskick. I arbetet med mobilisering kan civilsamhällets lokala föreningar i städer, tätorter och landsbygder vara till stor hjälp genom sina nätverk. Det kan till exempel vara avgörande att kunna uttrycka sig på målgruppens eget språk. I vissa situationer kan det krävas att ringa upp för att berätta mer om arbetet och aktiviteten, samt kunna förklara och svara på frågor. Sådana telefonsamtal, liksom personliga samtal i föreningslokaler, församlingar, etniska föreningar och andra sammanhang där människor möts kan vara avgörande för att väcka intresse och få igång ett samtal som kan leda vidare till medverkan i aktiviteter om möjligheter till utbildning och arbete i de gröna näringarna.

Ibland finns de kontakter och mötesplatser som behövs hos oss inom Landsbygdsnätverket, men lika ofta finns de med koppling till olika typer av

föreningar i deras ordinarie verksamhet. En rekommendation från vårt arbete, för att på ett effektivt sätt nå fler individer inom målgruppen, är att relevanta etniska och sociala civilsamhällesaktörer deltar i arbete med mobilisering och information.

Kompetensråd och branschråd

Kompetensförsörjning handlar om att matcha arbetsgivarnas behov av kompetens med arbetssökande personer som har rätt erfarenhet och utbildning. Det är ett viktigt arbete på såväl kort som lång sikt. En nära samverkan mellan branscher, företag och utbildningsanordnare kan vara avgörande för en fungerande arbetsmarknad där individernas intressen matchas mot företagets behov. Sådan samverkan kan ofta uppnås genom samverkan i ett kompetensråd, som kan vara nationellt eller regionalt, ibland även branschspecifikt och då ofta kallat branschråd.

Exempel på nationella kompetens- och branschråd med koppling till de gröna näringarna är Nationellt kompetensråd inom det gröna och naturbaserade näringslivet som finns vid Landsbyggsnätverket, se www.landsbyggsnatverket.se/kompetensradet, och det av LRF och Arbetsförmedlingen nystartade Nationellt branschråd för gröna näringar. Ett annat exempel är det nationella branschråd som bildades 2019 av Arbetsförmedlingen i samverkan med Kött- och charkföretagen, för att diskutera matchning och utbildning av arbetslösa in i kött- och charkindustrin.

På den regionala nivån är variationen stor gällande plattformar och forum som hanterar frågor om kompetensförsörjning. En kartläggning av regionala kompetensråd har nyligen genomförts vid Landsbyggsnätverket, där en student vid SLU har beskrivit den samverkan som finns i respektive län mellan aktörer som är engagerade i utbildning och kompetensförsörjning inom de gröna näringarna. Aktörerna kan vara naturbruksskolor, arbetsförmedling, utbildningsföretag, kommunala och regionala förvaltningar, gröna klusterbildningar, folkhögskolor, bransch- och intresseorganisationer, rådgivningsföretag, länsstyrelser, m.fl. Sammantaget visar kartläggningen på liknande utmaningar i de 21 regionerna, trots varierande förutsättningar för de gröna näringarnas kompetensförsörjning. Genomgående problem är branschens lönsamhet och attraktionskraft, som behöver stärkas för att locka till både utbildningar och arbete inom gröna näringar.

Ett regionalt exempel är **Kompetensråd gröna näringar – Skåne** som har initierats av Region Skåne och Arbetsförmedlingen, för att få en dialog om framtidens kompetensbehov med företag, branschföreträdare, fackliga

företrädare och utbildningsanordnare. LRF Skåne har tagit ansvar för att leda och utveckla det regionala kompetensrådet som består av Region Skåne, Arbetsförmedlingen, LRF, Hushållningssällskapet, Gröna arbetsgivare och Kommunförbundet Skåne, samt av utbildningsanordnare (SLU och naturbruksgymnasier) och företag. Syftet är att på både kort och lång sikt förbättra kompetensförsörjningen inom de gröna näringarna. Rådet har funnits i sin nuvarande form sedan 2019. Kontinuitet i deltagande samt engagerade personer bedöms vara en förutsättning och framgångsfaktor.

Ett annat initiativ som bör nämnas är att Agro Sörmland på uppdrag av Region Sörmland under 2022 har gjort en kartläggning om förutsättningar att starta ett branschforum för gröna näringar i länet. Branschforum är ett initiativ i samverkan mellan regionen och Arbetsförmedlingen. Det är en mötesplats för branschen, utbildare samt andra relevanta aktörer för att diskutera kompetensförsörjning och utbildning. Behovet av att öka attraktiviteten till arbete inom näringen har genomgående återkommit under kartläggningen. I rapporten föreslås en struktur och genomförande för att bilda ett Branschforum för de gröna näringarna i Sörmland.

Andra projekt och initiativ till nytta för projektet och metodutvecklingen

Det finns ett antal andra projekt och processer som har varit viktiga för gruppens arbete. Utan de erfarenheterna hade det inte gått att utveckla den metod som vi nu vill förmedla. Nedan presenteras de projekt och processer som vi bedömer har varit mest värdefulla för arbetet med utveckling av metoden.

Nya nätverk var ett integrations- och arbetskraftsprojekt som drevs av LRF under åren 2018–2021 med medfinansiering av Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen. Det huvudsakliga syftet var att möta behovet av arbetskraft som finns bland företagare i det gröna näringslivet genom att stötta företagare att ta tillvara nyanländas erfarenheter, kunskaper och drivkrafter. Satsningen innebar att samla företag utifrån LRF-kommungrupper samt att diskutera möjligheter till integration och anställningar tillsammans med Arbetsförmedlingen och kommuner. En slutrapport finns att ta del av ([nyanätverk projektsammanfattning_dec-2021_211208.pdf](#)).

Mer mat - fler jobb är ett samarbetsprojekt som innehåller två delprojekt, med Arbetsförmedlingen och LRF som projektägare för varsitt. Projektet har genomförts i samarbete med Livsmedelsföretagen, Jobba grönt och Krinova och finansieras med medel från Europeiska socialfonden. Livsmedelsstrategins

vision om en svensk livsmedelskedja som är konkurrenskraftig, innovativ, hållbar och attraktiv att verka inom har varit vägledande för arbetet. Projektet ska underlätta för företag att utvecklas och höja kompetensen hos både företagsledare och medarbetare. Insatser som har genomförts handlar bland annat om matchning och utbildning inför anställning, validering av tidigare utbildning, företags- och kompetensanalys samt utbildning för anställda. Projektet avslutas under 2022.

När ovan nämnda satsningar tar slut finns ännu ingen utpekad aktör eller verksamhet som är redo att ta över och ta om hand de erfarenheter och resultat som kommer ur projekten. De fristående aktörer som inom ramen för Arbetsförmedlingens nya uppdrag är operativa och utgår från den arbetssökandes perspektiv är således inte branschriktade.

Nya Nätverk lever kvar i form av tre fristående aktörer som jobbar på konsultbasis med att hjälpa företag med rekrytering av nya medarbetare, se www.nyanatverk.se

Grönsaksodling på friland är ett projekt som genomförts under tre år i Södermanland, med målsättningen att öka odlingen av grönsaker och samtidigt skapa tillväxt och arbetstillfällen på landsbygden. Efterfrågan på lokalodlade grönsaker är god i såväl i Sörmland som i Mälardalsregionen. Odlingen kräver god tillgång på arbetskraft. Arbetslösheten är hög bland vissa grupper, däribland personer med utländsk bakgrund. Ökad grönsaksodling ger potential för fler personer att hitta ett jobb vid ett landsbyggsföretag. Projektet har genomförts i samarbete med bland annat Arbetsförmedlingen och Öknaskolans naturbruksgymnasium samt ett tiotal deltagande företagare som odlar grönsaker på friland i stor eller liten skala. Studiebesök, workshops och möten har lett fram till nya samarbeten såväl mellan företag, organisationer och utbildningsanordnare. Framgångsfaktorer för projektet har bl.a. varit en nära coaching av praktikant och företagare som lägger grund för anställning och samarbeten mellan aktörer som kan ge konkreta resultat för arbete och utbildning.

Grön kompetens – Livsmedel är ett ESF-finansierat projekt som genomförts under två år i Örebro län. Bakgrunden till projektet är dels behovet av arbetskraft inom branschen och där bristen blir ett hinder för utveckling inom företaget, dels att livsmedelsstrategin tydligt pekar på att vi ska öka den inhemska produktionen. Parallellt med detta finns det många människor med erfarenheter av jordbruk från sina hemländer. Många av dessa befinner sig idag långt ifrån den svenska arbetsmarknaden.

Projektets idé var att erbjuda en grundutbildning inom lantbruk för vuxna. Det nya var att vi ville sätta ihop individer från olika ingångar i systemet till samma utbildning. Det visade sig dock vara en omöjlighet inom ett ESF-projekt, då CSN-studiebidrag inte klassas som medfinansieringsgrundande. Projektet har under två utbildningsomgångar erbjudit en sju månader lång grundutbildning inom svenskt lantbruk och även livsmedelsförädling. Ungefär hälften av utbildningstiden har deltagarna vistats ute i praktik. Utbildningen innehöll olika moment inom växtodling, djurhållning, livsmedelsförädling och livsmedelssäkerhet. Vidare berördes ergonomi och säkerhet inom arbetsmiljö. För de deltagare som inte har svenska som modersmål har stor vikt lagts vid att utveckla ordförrådet inom mer branschspecifika termer. Deltagarna har även erbjudits att ta traktorkörkort under utbildningens gång.

Projektet ägs av AgroÖst (AgroÖrebro står för ansökan) och har utöver LRF genomförts i samarbete med bland annat naturbruksgymnasiet (Karolinska/Kvinnerstagymnasiet), Arbetsförmedlingen, Örebro kommun, Region Örebro och Komvux i Örebro kommun.

Framgångsfaktorer för projektet har likt projektet Grönsaker på friland varit ett samarbete med projektet Nya Nätverk som erbjudit en nära coaching av företagare (och ibland även av praktikanten) som lägger grund för anställning. Till hösten kommer vi bjuda in till slutredovisning och spridningskonferens. Mer info om detta kan hittas på AgroÖrebros hemsida www.agroorebro.se

Inom ramen för projektet Grön Kompetens - Livsmedel har samtal förts med Region Örebro kring möjligheterna att starta ett regionalt kompetensråd för gröna näringar. Regionen ser mycket positivt på ett eventuellt samarbete med Södermanland och Östergötland och möjligen också Västmanland som numera är en del av "agrofamiljen". I Örebro och Östergötland samverkar LRF med naturbruksgymnasierna för att göra programråden attraktiva för branschen att medverka vid. Framför allt i Örebro finns tankar på att knyta ihop program och yrkesråd för att på sikt förhoppningsvis kunna få till fler utbildningsmöjligheter mot gröna näringar.

Steget före är ett integrationsprojekt inom organisationen Framtidsbygder Dalsland, Årjäng, Munkedal. Projektet startade 2017 och har som mål att i samarbete med lokala aktörer stötta nyanlända till arbete, meningsfull fritid och delaktighet i samhället. Många nya svenskar har fått värdefull coaching på vägen, se Facebook, <https://www.facebook.com/groups/452322281784842/>.

Länsstyrelsen Stockholm har under 2021 arbetat med två ESF-förstudier om kompetensförsörjning inom länets primärproduktion respektive

livsmedelsförädling. Problem som påverkar primärproduktionens kompetensförsörjning som identifierats är bl.a. brister i stödjande funktioner för att arbetsgivare och arbetssökande ska hitta varandra, svårigheter för företagen att hitta personer med den kompetens som behövs och behov av mer flexibla utbildningar som matchar företagens krav.

Resultat och erfarenheter

Arbetsgrupp

Arbetsgruppen har bestått av aktiva representanter från ett antal organisationer, vilket har underlättat arbetet och bidragit till en smidig process som har kunnat hålla ett bra tempo. Vilka organisationer som bör vara med kan förstås variera beroende på geografi och förutsättningar, men en fungerande sammansättning kan bestå av:

- Bransch- och företagsföreträdare, t ex LRF, Livsmedelsföretagen (Li), Gröna arbetsgivare
- Rådgivningsorganisationer som Hushållningssällskapet, Coompanion
- Utbildningsanordnare, t ex naturbruksskolor, folkhögskolor, universitet som t.ex. SLU
- Idéburen sektor, t ex Hela Sverige ska leva, SIOS, Somaliska Riksförbundet i Sverige
- Regionen
- Arbetsförmedlingen
- Länsstyrelsen
- Kommunförbund

I det här arbetet har vi jobbat med dels en större grupp, som har fungerat som referensgrupp, och en mindre grupp som har varit mer av en operativ arbetsgrupp. En framgångsfaktor har varit att kunna anpassa den operativa gruppens utformning efter den uppgift eller aktivitet som är aktuell. Samverkan skapades mellan flera pågående projekt med finansiering från olika håll.

Processen vi har jobbat med

För att på bästa sätt informera de målgrupper vi vill nå har arbetsgruppen tagit fram en processmall med fyra huvudpunkter:

- Att nå och informera aktörer som jobbar med målgrupperna presumtivt intresserade individer, om de gröna näringarnas behov av arbetskraft,
- Att nå målgruppen av presumtivt intresserade individer med information,
- Att erbjuda gemensamma aktiviteter som lämpligen avslutas med studiebesök, samt

- Att efter genomförda informationsinsatser och andra aktiviteter, följa upp hur det går för deltagarna. Varje intresserad individ bör kontaktas av en coach med syfte att hitta lämplig väg till utbildning, praktik och/eller arbete i de gröna näringarna. Detta fjärde steg har ännu inte genomförts inom ramen för arbetsgruppens pågående insatser.

Arbets sättet beskrivs mer utförligt nedan:

Allra först behöver **arbetsgruppen** bildas. De som medverkar i arbetsgruppen behöver kunna avsätta tillräckligt med tid för arbetet och ska tillsammans vara ansvariga för genomförandet. Ett regionalt kompetensråd kan utgöra en värdefull bas för arbetsgruppen.

Geografin avgränsas utifrån region eller annan avgränsning som bedöms lämplig för att få ett lokalt/regionalt perspektiv och engagemang. I vårt fall har det varit Södermanland respektive Skåne. Arbetsgruppen har verkat i ”pandemitid”, där all initial samverkan och informationsutbyte har skett via digitala möten och seminarier. Härigenom har (res-)tid minimerats, och samverkan har fungerat oberoende av fysiska avstånd, vilket har upplevts som positivt av många.

I första skedet är det viktigt att nå aktörer som jobbar med målgruppen ungdomar, nyanlända, arbetssökande och yrkesbytare. Aktörer som inbjuds kan vara kommunernas arbetsmarknads-, näringslivs- och utbildningsenheter, studie- och yrkesvägledare, kommunförbund, region, länsstyrelse, aktuella projekt inom den aktuella geografin, studieförbund, Arbetsförmedlingen och andra myndigheter samt fristående aktörer som jobbar operativt med målgruppen genom t ex tjänsterna Rusta och matcha (KROM), Stöd och matchning (STOM) samt utbildningsaktörer.

Arbetsgruppen arrangerar ett eller flera seminarietillfällen för aktörerna där den regionala efterfrågan på personal inom olika områden och yrken presenteras, liksom tillgängligt utbildningsutbud. En framgångsfaktor har visats sig vara att bereda plats i programmet för företagare som berättar om sin verksamhet och vilken arbetskraft de behöver. Förslag på innehåll och dagordning för ett sådant seminarium redovisas i Bilaga 1.

I andra skedet rekommenderas att nå den primära målgruppen med information; d.v.s. ungdomar, nyanlända, arbetssökande och yrkesbytare med potentiellt intresse för utbildning och arbete i de gröna näringarna. Inbjudan kan lämpligen utformas men hjälp av de aktörer som deltog vid första skedet seminarium.

Med denna ordning kan vi få hjälp av aktörerna med spridningen av information för att nå den primära målgruppen. Rekommendation är att aktörer och kandidater/arbetssökande deltar tillsammans på de aktiviteter som genomförs i steg 2.

Arbetsgruppen arrangerar ett eller flera seminarietillfällen för målgruppen med i princip samma innehåll som i det första skedet för aktörerna. Se Bilaga 2 för exempel på innehåll och dagordning som bedöms fungera bra.

Vid planeringen av informationsträffar (digitala eller fysiska) är följande punkter bra att tänka på:

1. Gör ”regionläxan”, d.v.s. ta reda på vilka aktörer som finns i den aktuella geografin, vilka behov har identifierats, vilka studier och rapporter av värde för arbetet finns sedan tidigare etc.
2. Planera, sätt datum och bjud in i god tid.
3. Gör en tydlig ansvarsfördelning gällande spridning till berörda aktörer.
4. Skapa en mall för beskrivning och inbjudan, för att enkelt kunna ändra tid, plats och innehåll beroende på aktivitet.
5. Prioritera spridning via olika kanaler, för att nå ut fram till den avsedda målgruppen (e-postlistor, sociala kanaler, telefon osv.).
6. Identifiera och utse en rutinerad mötes- och processledare.
7. Planera för ett effektivt digitalt genomförande, bl.a. med någon som bevakar chattfunktion och ser till att frågor hanteras och besvaras
8. Möt målgruppen i det som presenteras, syftet är att väcka intresse. Tala inte för fort och undvik fackuttryck. Visa gärna en kort film, t.ex. från jobbagront.se.
9. Utse någon som skriver minnesanteckningar som sedan skickas ut till samtliga mötesdeltagare.
10. Det tredje steget, med lämpliga aktiviteter inkl. studiebesök, bör vara i det närmaste färdigplanerat vid andra skedets seminarietillfällen för att redan då kunna informera och bjuda in. Separat utskick bör därutöver göras till sådana aktiviteter.
11. Kontaktuppgifter till intresserade ur målgruppen behöver samlas in vid alla möten med målgruppen. Dessa bör kontaktas för fortsatt dialog kring individens väg till utbildning och arbete i de gröna näringarna.

I tredje skedet arrangeras och genomförs studiebesök för den primära målgruppen hos lämpliga företag och utbildningsanordnare inom de gröna

näringarna. För en lyckad aktivitet är det flera praktiska bitar som behöver ordnas, bland annat har det visat sig att transporter till och från aktiviteten kan behöva erbjudas. Behov av specialkost behöver anges (t.ex. vegetariskt) vid eventuell lunch.

Parallellt, och som ett **fjärde skede**, behövs en ansvarig coach som ansvarar för uppföljning och fortsatt information och matchning av intresserade till lämpliga utbildningar och/eller arbeten i passande företag.

Processens tre första skeden kan beskrivas enligt figuren nedan:

Resultat från arbetet

Oavsett vilket område det handlar om vill vi kunna följa upp och utvärdera strategier, handlingsplaner, projekt och aktiviteter. Det är viktigt för såväl alla inblandade aktörer kopplat till lärande och motivation, som för finansiärer och styrgrupper med koppling till utveckling, styrning och ekonomi. Beroende på vad det är för verksamhet eller område så är det enklare eller svårare att göra en utvärdering i relation till uppställda mål. Ofta används indikatorer när vi inte på ett enkelt sätt kan mäta resultat – ibland blir det ett tillräckligt bra mått på det vi är intresserade av och andra gånger är det inte intressant med den typen av kvantitativa mått. Vi kanske kan få svar på direkta resultat kopplade till ett

projektets genomförande, medan effekterna av insatserna som kanske är det mest intressanta är svårare att fånga.

Nedan presenteras de olika nivåer där vår satsning på nya vägar till utbildning och arbete hoppas kunna ge effekt. I ett första skede går det till exempel att mäta antal deltagande i ett informationsmöte eller annan aktivitet. Siffran i sig ger en viss vägledning rörande hur bra vi har nått ut till målgruppen.

Den effekt vi vill uppnå, det vill säga en förändring uppåt och framåt där fler individer hittar till utbildning och arbetet i gröna näringar, går inte att mäta i siffror på kort sikt. Här vill vi se en spridning av information, kunskaper och erfarenheter som arbetet har resulterat i och vad det i nästa steg kan generera, vilka aktiviteter som kan utvecklas i andra delar av landet etc.

Analysen kan göras på tre olika nivåer: för individer, organisationer (främst företag) och samhället (strukturella effekter för gröna näringar och utbildningssystemet). Den effekt som vi strävar efter med insatsen kan sammanfattas för de tre nivåerna enligt nedan:

- **Individnivå** – Arbetssökande får information, deltar i aktiviteter som webinarier och studiebesök, utbildar sig inom gröna näringar och får praktik och jobb (det är olika tidsperspektiv på de olika momenten där det senare tar längst tid).
- **Organisationsnivå** – Företag inom gröna näringar får information, deltar i aktiviteter och presenterar sina behov av att rekrytera arbetskraft samt tar emot individer för praktik och anställning.
- **Strukturnivå** – Ökad samverkan och initierad kunskap mellan företag, organisationer, myndigheter, utbildningsanordnare och projekt (möjliggörare) kan stärka samhällets förmåga att attrahera elever och studenter till utbildningar inom gröna näringar samt arbetssökande som motsvarar arbetsmarknadens behov. Förmågan ökar i samhället att uppnå en ökad produktion av livsmedel, försörjningsförmågan stärks och livsmedelskedjans sårbarhet minskar.

De resultat som har uppnåtts så här långt i pilotlänet Sörmland kan sammanfattas enligt samma indelning:

- **Individnivå:** 70 individer har deltagit i de två olika webinarier som har anordnats. Det har varit sammanlagt 15 medverkande aktörer vid webinarier och 65 som deltog vid studiebesöken (inbjudan se Bilaga 3). Det var inte deltagare från webinarier som anmälde sig till studiebesöken, utan det var andra individer. Det är ännu för tidigt att säga

något om hur många av deltagarna som går vidare till utbildning, praktik och arbete inom gröna näringar.

- Organisationsnivå: Ett tiotal företag har medverkat, direkt eller indirekt, vid de aktiviteter som har anordnats. Av dessa tog ett företag emot studiebesök och två företag medverkade vid webinarier. Det är ännu för tidigt att säga hur många företag som har anställt personer med rätt kompetens tack vare insatsen.
- Strukturnivå: Att stärka förmågan att attrahera elever och studenter till utbildningar inom gröna näringar samt arbetssökande som motsvarar arbetsmarknadens behov är ett omfattande arbete och det tar tid att nå önskade resultat. Det är ännu för tidigt att kunna utvärdera i vilken mån just den här insatsen har bidragit till en förbättrad kompetensförsörjning för företag i de gröna näringarna.

Synpunkter som har framkommit vid de olika aktiviteterna framgår av Bilaga 4.

Studiebesök till Öknaskolan och Onsberga gård.

Foto: Maria Elinder

Diskussion och slutsatser

Vilka slutsatser kan vi då dra av arbetet med vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna så här långt? Sammantaget är det viktigt att förstå att det inte finns någon standardlösning eller entydig modell som alltid passar för att få fler individer att välja utbildning och arbete inom de gröna näringarna.

Arbets sättet behöver kunna anpassas till lokala/regionala förutsättningar och omvärldsfaktorer med koppling till de arbetssökande, branschen och arbetsmarknaden. Däremot kan vi peka på ett antal framgångsfaktorer, insikter, fallgropar och rekommendationer som presenteras nedan.

Bland framgångsfaktorerna framträder samverkan över tid mellan aktörerna, att ekonomiska resurser kan frigöras, kontinuitet och engagerade personer som avgörande för utvecklingen av fungerande samverkan mellan de arbetssökande individerna och möjliggörarna som erbjuder utbildning, praktik och arbete. De här grupperna behöver lära känna varandra, vilket ofta även leder till andra positiva processer och ringar på vattnet till nytta för såväl den som vill komma in i det svenska samhället och på arbetsmarknaden som för arbetsgivaren som vill trygga sin kompetensförsörjning. Det tar tid att bygga den här typen av nätverk och det behövs mötesplatser och aktiviteter som attraherar aktörer och målgrupper genom att erbjuda intressanta möjligheter.

Att samverkan tar tid har varit tydligt i arbetet med att få till stånd nätverket i Sörmland, som är vårt huvudsakliga exempel. Nätverket är också i en ständig utveckling - nya medlemmar kommer till, vilket både påverkar och utvecklar inriktningen. Exempel på det är civilsamhällets föreningar, där flera har tillkommit efter hand och varit mycket viktiga i arbetet. Visionen är ett brett partnerskap mellan offentliga, privata och idéburna aktörer inom de gröna näringarna, jämför Leader-metoden, vilket tar tid att bygga upp och etablera.

En annan viktig faktor för framgång är att arbeta målgruppsanpassat; särskilt tydligt har det varit gällande anpassning av språkbruk. För att nå fram med information och erbjudanden är det avgörande att kunna kommunicera och att uttrycka såg så att det går att förstå varandra. Det gäller såväl språkkunskaper som fackuttryck inom lantbruk och annat med koppling till företagens verksamheter.

Det finns också vissa saker som helst ska undvikas – för att inte misslyckas eller få en alltför omständlig process med risk för att de medverkande tröttnar längs vägen. Det är viktigt att inte ha alltför höga målsättningar, utan de behöver vara realistiska och möjliga att uppnå. Det blir också problem med för

spretiga innehåll vid träffar och aktiviteter; i stället behöver man avgränsa och fokusera på lagom mycket i taget. Samtidigt har vi genom arbetet i Sörmland lärt oss att det är viktigt att inte vara rädd för att prova sig fram och lära av erfarenheten.

Trots att vi anser att vi har kommit en god bit på vägen med ett fungerande arbetssätt finns det frågor som ännu inte har besvarats och utmaningar som behöver hanteras.

Flera utmaningar behöver hanteras nationellt och kräver såväl myndighetsbeslut som politiska beslut. Det handlar till exempel om:

- att i statistik synliggöra branschens sysselsättningsgrad och behov av medarbetare (både under helår och under längre och kortare säsonger),
- att underlätta förfarandet kring olika typer av anställningar (såväl för företagaren som för den nya medarbetaren som kanske är fortsatt beroende av samhällets stöd på olika sätt),
- att underlätta regelverk och arbeta med förenklingar för företag,
- att lyckas rekrytera fler yrkeslärare till naturbruksskolorna (t.ex. maskin- och växtodlingslärare),
- behov av kortare och längre utbildningar för vuxna,
- att hemkommunen kan betala en ”grön” komvux-utbildning som inte erbjuds i en annan kommun, samt
- att arbeta med grundläggande förutsättningar som att stärka de gröna näringarnas lönsamhet och attraktionskraft.

Det kan också finnas behov av arbetsmarknadsåtgärder som handledning och lärlingsutbildning eller att yrkesvux-utbildningar behöver byggas ut. Något som har diskuterats är skräddarsydda kortare lantbruksutbildningar där det även ingår praktik. Lärdomar finns bland annat i tidigare och pågående projekt med finansiering från europeiska socialfonden. Tidigare erfarenheter pekar också på vikten av en aktiv coach/ handledare som fungerar som en brobyggare mellan företagaren och den arbetssökande vid introduktionen på den nya arbetsplatsen.

En annan viktig fråga är hur vi uppnår långsiktighet när många aktiviteter eller insatser sker i projektform – de behöver ”gripa in” i varandra på något sätt för att nå kontinuitet. Finansiering är nödvändigt oavsett vad som ska genomföras och ofta blir lösningen att ansöka om projektmedel och genomföra arbetet i projektform.

Det finns många lovvärda projekt för att stärka kompetensförsörjningen i de gröna näringarna – men hur når vi långsiktighet i det viktiga arbetet att få bättre matchning och fler individer att hitta till utbildning och arbete? Det är också flera större satsningar som avslutas under 2022 och det finns ännu ingen utpekad aktör som är redo att ta över och ta om hand erfarenheter och resultat från t.ex. Mer mat – fler jobb.

Ytterligare en viktig utmaning handlar om att undvika stuprör som ibland uppstår mellan sakområden och myndigheter. Myndighetssamverkan på nationell nivå finns sedan länge och har också utvecklats inom ramen för nationella livsmedelsstrategin. Det nationella kompetensrådet inom det gröna och naturbaserade näringslivet är etablerat sedan några år inom Landsbyggsnätverket, men det finns också ett behov av samverkan med regionala kompetensråd och liknande konstellationer som finns runt om i landet.

På den regionala nivån är länsstyrelser och regioner viktiga aktörer, som också ofta kan erbjuda finansiering på både kortare och längre sikt, ibland också i samverkan med (regionala) banker. Hur prioriterat arbetet med gröna näringar, livsmedel och landsbygdsutveckling är varierar stort mellan landets regioner, liksom tillgången på regionala utvecklingsmedel. Regionalt arbete med kompetensförsörjning för gröna näringar kanaliseras vanligtvis inom de regionala livsmedelsstrategierna, där såväl länsstyrelser och regioner som organisationer som t.ex. LRF medverkar. Genom att koppla samman livsmedelsstrategier och kompetensförsörjningsstrategier som respektive region arbetar med kan frågorna ges ökat utrymme och bli en naturlig del av bland annat de regionala kompetensplattformar som har tagit form runt om i landet. Samverkan stärks också i och mellan regionala gröna kluster, vilka är viktiga aktörer för den gröna näringens utveckling.

Sist, men inte minst, är en stor utmaning att öka de gröna näringarnas attraktionskraft. Här är branschens satsning sedan ett antal år på sajten Jobba Grönt, inklusive målgruppsanpassat material i sociala medier, mycket viktig för att nå ut med information till nya målgrupper. Jobba Grönt visar mångfalden av spännande yrken inom de gröna näringarna, såväl praktiska som mer teoretiska, liksom ”gröna” utbildningar från gymnasie- till högskolenivå.

Avslutande reflektioner

Covid19-pandemin under 2020 och 2021 har krävt ett förändrat arbetssätt, där fysiska möten har ersatts av digitala. Det förändrade arbetssättet har fått den positiva effekten att fysiska avstånd inte spelar någon roll för möjligheten att medverka vid möten och aktiviteter som anordnas digitalt. Sammantaget har det varit möjligt för fler människor att medverka och vid de möten och aktiviteter som har arrangerats har uppslutningen varit mycket god.

Den positiva syn och det stora engagemang som de medverkande bidrar med i nätverket har varit mycket inspirerande för oss i arbetsgruppen, och visar tydligt att de finns ett behov av att samverka, utbyta erfarenheter samt lära av varandra. På så vis kan vi få bollen i rullning och på sikt få fler människor i utbildning och arbete.

Vi hoppas att den här rapporten, om arbetet med att utveckla nätverk och med Södermanland som exempel, ska vara inspirerande för de som vill arbeta på ett liknande sätt i andra delar av landet. Vi har arbetat för att fler människor, som saknar kunskap om arbetsmöjligheter i Sveriges gröna näringar, ska bli intresserade av olika typer av ”gröna” yrken och att fler ska vilja etablera sig på den svenska landsbygden. Förhoppningen är att arbetssättet kan inspirera andra till ett liknande tillvägagångsätt. Att människor ska vilja och våga ta steget via utbildningar och arbete till ett yrkesliv inom de gröna näringarna med alla dess olika möjligheter.

Referenser

Rapporter m.m.

En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet.
Regeringens proposition 2016/17:104.

<https://www.regeringen.se/regeringens-politik/en-livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet/>

Statistik om kompetensförsörjningen i livsmedelssektorn. Tillväxtverket,
Rapport 2021:0361.

Kompetensförsörjning inom de gröna näringarna – En kartläggning av
regionala nätverk. Landsbygdsnätverket 2022.

Morgondagens kompetenser i livsmedelsproduktionen – en explorativ studie
med fokus på Skåne, Västra Götaland och Östergötland,
<https://utveckling.skane.se/publikationer/rapporter-analyser-och-prognoser/morgondagens-kompetenser-i-livsmedelsproduktionen/>

Primär kompetens och samverkan inom livsmedelsproduktionen. En förstudie
om kompetensförsörjning inom primärproduktionen i Stockholms län.
Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2022:5.

Livs-viktig kompetens. En förstudie om kompetensförsörjning i Stockholms
läns livsmedelsförädling. Länsstyrelsen Stockholm, Rapport 2022:7.

Projektet Mer mat – fler jobb, www.matjobb.se

Hushållningssällskapet i Skåne 2017. Grön arbetsförmedling och handledning,
<http://hushallningssallskapet.se/wp-content/uploads/2018/01/gron-arbetsformedling-metodhandbok16jan.pdf>

Grönsaksodling på friland - ett bidrag till angelägna samhällsutmaningar
[Grönsakodling-på-friland-slutrapport.pdf \(agrosormland.se\)](http://agrosormland.se/Grönsakodling-pa-friland-slutrapport.pdf)

Delrapport om Handledning av arbetskraft [Delrapport-handledning-av-arbetskraft.pdf \(agrosormland.se\)](http://agrosormland.se/Delrapport-handledning-av-arbetskraft.pdf)

Webbsidor

Jobba grönt – Inspiration för dig som vill arbeta inom det gröna näringslivet, samt en utbildningskarta, www.jobbagront.se

Gröna jobb – mängder med annonser om lediga jobb, www.gronajobb.se

Utbildningar vid Sveriges naturbruksgymnasier, www.naturbruk.se

SIOS, samverkansorgan för etniska organisationer i Sverige, www.sios.se

Hela Sverige ska leva, www.helasverige.se

Nya nätverk – coaching och handledning till företagare i de gröna näringarna, www.nyanatverk.se

Somaliska riksförbundet i Sverige, SRFS

Landsbygdsnätverket, www.landsbygdsnätverket.se

Bilagor

Bilaga 1-3 är inlagda i sitt ursprungliga format, dvs. de är inte anpassade till Landsbygdsnätverkets tillgänglighetsanpassade mallar.

Till dig som jobbar med vuxenutbildning och kompetensförsörjning i Södermanlands län

Program för workshop "Vägar till utbildning och arbete inom de gröna näringarna i Södermanland" 28 oktober 2021 kl. 09.00 – 12.00

Bakgrund: Arbetsgruppen "Vägar till utbildning och arbete" är en undergrupp till Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp Hållbara gröna näringar. Arbetsgruppen jobbar med att öka attraktionskraften för de gröna näringarna. Målgrupper vi riktar oss mot är både personer som inte har svensk bakgrund, personer som av andra anledningar står långt ifrån arbetsmarknaden, eller yrkesbytare. Målet är att få fler personer att vilja utbilda sig och arbeta inom de gröna näringarna, dvs inom jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring och andra företag med bas i landsbygden, t.ex. landsbygdsturism, entreprenad och livsmedelsförädling.

Arbetsgruppen samlar nu aktörer med koppling till utbildning, kompetensförsörjning och arbete inom de gröna näringarna i Södermanland* till en workshop. Syftet med mötet är att tillsammans identifiera en gemensam strategi framåt. Under mötet kommer vi beröra frågor som rör vilka krav på arbetskraft som branschen ställer? Vilka behov av komplettering finns hos målgruppen? Vilka aktuella utbildningar finns i nuläget? Finns behov av andra utbildningar? Samt också hur vi tillsammans kan jobba för att nå ut och marknadsföra erbjudandet till målgruppen?

Datum och tid: torsdag 28 okt. 2021 kl. 09.00 – 12.00 (inklusive 2 pauser). Zoom-länk:

<https://us06web.zoom.us/j/81376134127?pwd=alF6eUM5NGNRMGJuR253R3VubDdMQT09>

På agendan:

- 09.00 Välkomna! Presentation av program och kommande möten. Moderator: Maria Dirke
- 09.10 Min arbetsroll + frågor som jag vill få belysta idag (varje deltagare 30 sek)
- 09.30 Vilka behov av arbetskraft finns inom de gröna näringarna i Sörmland?
Catarina Wallstedt / LRF
- 09.40 Hur ser målgrupperna ut och vilka behov har de?
Asha Ismael/ SIOS, Jesper Schönbeck & Jan Andersson/ AF, Hanna Lavén/ Nyköpings kommun
- 10.10 Vilka utbildningar finns i nuläget? Vilka andra behov ser vi?
Martina Granquist Nkodia / Öknaskolan, Ebba Tannlund / Åsa Folkhögskola, Fredrik Dolk & Ragnar Falk / Campus Nyköping, Charlotte Rydberg / Grön kompetens – livsmedel, Örebro
- 11.00 Gruppdiskussioner: Hur kan vi samverka för att nå ut till fler personer med de erbjudanden vi identifierat under mötet?
- 11.20 Samverkan, förslag från grupperna. Så här går vi vidare.
- 12.00 Slut.

Varmt välkommen hälsar arbetsgruppen Vägar till utbildning och arbete genom asha.ismail@srfs.se, jan.runfors@gmail.com, charlotta.rydberg@lrf.se, jan.g.andersson@arbetsformedlingen.se, maria.elinder@naturbruk.se

* Arbetsgruppen verkar för tillfället i Södermanland men vi kommer på sikt att bjuda in till liknande möten även i andra regioner runt om i Sverige. Skåne står näst på tur.

Till dig som är nyfiken på arbete, utbildning och företagande i de gröna näringarna på landsbygden i Sörmland

Inbjudan till digitalt inspirationsmöte med möjlighet att ställa frågor.

Välj datum och tid som passar dig! Välj på två tillfällen med samma program:

- **Tisdag 25 januari 2022 kl. 14.00 -16.00** (koppla gärna upp Zoom kl. 13.45)
- **Torsdag 27 januari 2022 kl. 18.00- 20.00** (koppla gärna upp Zoom kl. 17.45)

OBS anmäl dig senast måndag 24 januari via <https://forms.gle/rUzPddD9gdxsBAVv8> (ange din e-postadress och vilken tid som du vill delta. Du kan delta bägge gångerna om du vill). **Därefter skickas Zoom-länken ut** till alla anmälda.

Samma program 25/1 kl. 14 – 16 och 27/1 kl. 18 – 20

Moderator: Maria Dirke, Agro Sörmland

- **Välkommen!** Asha Ismail, Somaliska Riksförbundet i Sverige, SIOS och ordf. i arbetsgruppen "Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna", samt Jan Runfors, Hela Sverige ska Leva, också i arbetsgruppen.
- **Hur gör jag för att söka jobb i lantbruks-, trädgårds- eller skogsföretag?** Exempel på tjänst som utannonseras. Kvalifikationer och krav som du behöver uppfylla. Här medverkar **företagaren** bakom annonsen, han/hon som kanske söker dig för ett jobb. Martina Schagerlund, Lindholms Gård.
- **Hur många och vilka jobb annonseras i de gröna näringarna?** Såhär har det sett ut det senaste året, Jesper Schönbeck Arbetsförmedlingen presenterar statistik. Maria Dirke ger exempel på olika kvalifikationer som

krävs för befintliga tjänster som utannonseras.

- **Annonstorg att hålla koll på gronajobb.se, tips om yrken jobbagront.se**
Mathilda Bergman, Gröna arbetsgivare
- **Erfarenheter från rekrytering och ny på jobbet i nya hemlandet – ”så här gjorde jag”**. Medverkar gör företagare Robert Forsberg och anställd Merhawi Geday, Lönsås Grönt, Fornåsa, berättar om sitt jobb i det nya hemlandet Sverige.
- **Utbildningar - för ungdomar och vuxna**
Maria Elinder Naturbruksskolornas Förening www.naturbruk.se och skolledningen på Öknaskolan, Sörmlands Naturbruk www.oknaskolan.se berättar om gymnasie- och vuxenutbildningar inom naturbruk: lantbruk, trädgård, skogsbruk, djurvård, hästhållning, naturturism.
- **Tips och råd från Arbetsförmedlingen. Information om fristående aktörer.**
Jesper Schönbeck, Arbetsförmedlingen (inkl. upphandlad utbildning 10 veckor utifrån arbetsgivarnas behov (röjsåg m.m.)
- **Om nästa steg:**
T.ex. studiebesök till naturbruksskolor och företag i de gröna näringarna.
- **Tack för idag!**

Välkommen att anmäla dig till senast 24/1 via
<https://forms.gle/rUzPddD9gdxsBAVv8> Därefter skickas Zoom-länken ut.

Varma hälsningar från Landsbygdsnätverkets arbetsgrupp
”Vägar till utbildning och arbete i de gröna näringarna”,

genom arrangörsgruppen:

Asha Ismail <asha.ismail@srf.se>

Maria Dirke <maria@agrosormland.se>

Charlotta Rydberg <charlotta.rydberg@lrf.se>

Jan Runfors <jan.runfors@gmail.com>

Jesper Schönbeck <jesper.schonbeck@arbetsformedlingen.se>

Maria Elinder <maria.elinder@naturbruk.se>

Inbjudan till alla* som vill veta mer om utbildning och arbete i de gröna näringarna * barn, ungdomar och vuxna med olika bakgrund, karriärbytare, handledare/aktörer m.fl.

Varmt välkommen lördagen den 14 maj 2022 till bussresa med studiebesök på Öknaskolan och Onsberga gård i Sörmland (anmäl senast 4 maj, se nedan)

Öknaskolan www.oknaskolan.se har stora fält och skogar, maskiner, djur, lärare, gymnasie- och vuxenelever inom naturbruk (lantbruk, trädgård, djurvård, häst, naturturism) och kontakt med många företag i de gröna näringarna. **Vägbeskrivning:** E4:an från Stockholm, avfart nr 135, Tystberga, tag höger mot Nyköping, vid stoppskylt tag höger mot Södertälje, tag vänster vid skylt mot Öknaskolan, direkt vänster igen och följ vägen fram till skolan. GPS-koordinater: (58.8893934, 17.1507311).

Onsberga <https://onsberga.se/> är en ekologisk kretsloppsgård med får, kor och andra djur. Allt foder som djuren äter odlas på gården. I gårdsbutiken säljs gårdens produkter. GPS: (58.8930, 17.2294)

Program:

- 08.10 **Från Tensta:** Westin Buss avgår från Enbacksskolan, busshållplatsen vid Tenstavägen, <https://www.google.se/maps/@59.3896819,17.904867,3a,75y,30.69h,81.65t/data=!3m6!1e1!3m4!1sLQS-hv0MsGGb6URAgjCoA!2e0!7i16384!8i8192> .
Kontaktperson på bussen: Asha Ismail tel. 070-978 4165
- 08.35 **Från Skärholmen:** Westin Buss avgår från busshållplatsen vid Skärholmshallen, Ekholmsvägen 189. Kontaktperson på bussen: Jan Runfors tel. 076-213 7836
<https://www.google.se/maps/@59.2762362,17.9028165,3a,75y,256.86h,75.39t/data=!3m6!1e1!3m4!1sCh6ONxCeSDqfCE6xsKW9w!2e0!7i16384!8i8192?hl=sv>
- 10.00 **Välkommen till Öknaskolan** oknaskolan.se: Inledning och fika i matsalen Ekologen.
10.40 Rundvandring i mindre grupper: titta på djur, odling, maskiner, lektionssalar.
12.10 Lunch (vegetarisk + skolans eget nötkött om man vill).
- 13.10 Vi lämnar Öknaskolan och åker buss sex km till Onsberga gård, nära Sättersta kyrka.
- 13.20 **Välkommen till Onsberga gård** <https://onsberga.se/>. Rundvandring i mindre grupper: titta på djur, odling, maskiner, gårdsbutik. Fika.
15.00 Avfärd hemåt med Westin Buss. Åter Skärholmen 16.15, Tensta 16.45.

Anmäl antal deltagare och eventuell specialkost (vegetariskt, gluten etc.) senast 4 maj till:

Agronom Maria Elinder, maria.elinder@naturbruk.se, tel. 070 - 56 87 318
Naturbruksskolornas Förening, www.naturbruk.se . Frågor? Kontakta Maria.

Max 80 deltagare. Om färre än 12 anmälda så ställer vi in studiebesöket. Vi bjuder på resa, fika, lunch.

Fler bra länkar:

www.jobbagront.se – Vad kan man jobba med? Se filmer etc.

www.gronajobb.se – Exempel på lediga jobb

www.naturbruk.se – naturbruksutbildningar och naturbruksgymnasier i Sverige.

Bilaga 4. Synpunkter som framkommit vid de aktiviteter som arrangerades i Sörmland hösten 2021 och våren 2022

Webbinarium 1 för och med aktörer/möjliggörare

Program i Bilaga 1.

Ett 20-tal deltagare från kommuner, regionen, myndigheter samt upphandlade fristående s.k. KROM-aktörer.

Medverkan från arbetsgruppen: SIOS, Hela Sverige ska leva, Agro Sörmland (projekt Grönsaksodling på friland), LRF (projekten Nya nätverk och Grön kompetens – Livsmedel), Arbetsförmedlingen, naturbruksgymnasiet Öknaskolan (yrkesvux-utbildning Trädgård m.m.), Åsa Folkhögskola (kurs: Till jobb inom gröna näringarna), Landsbyggsnätverket.

Exempel på synpunkter som lyftes vid gruppdiskussion på temat: **Hur kan vi samverka för att nå fler personer med de erbjudanden vi identifierat under mötet?**

Arrangera möten; träffa lantbrukare och höra vad de behöver. Det är mycket som ska stämma då arbetstagaren ofta även ingår i hushållet på en lantgård och detta gör personkemin viktig. Att man kan kommunicera och förstår varandra, inte nödvändigtvis på felfri svenska. Att ha körkort är ibland nödvändigt, ibland finns bussar, men inte överallt under skollov. Det finns exempel på arrangemang mellan lantbrukare och praktikant/anställd att bli hämtad vid bussen eller att det finns en cykel vid hållplatsen.

Utmaningar kring hur de jobb som lantbruket erbjuder ser ut. Vi pratar kort säsong (allt från några veckor till 2-3 månader), lång säsong (6 månader) och helår.

Lantbrukare vill ha arbetskraft och det finns många olika arbetsuppgifter på en gård. Hur lägger man upp en introduktion för att coacha nya arbetstagare? Börja med vissa arbetsuppgifter för att därefter ge ansvar att sköta dessa och bli en del i laget. Arbetstagaren vill vara en del av arbetslaget och det tar sin tid. Introduktion är inte lätt. Inledningsvis är skuggning och praktikplatser bra. Ett kontaktnät ut till potentiella arbetsgivare, ofta små företagare, behövs.

LRF:s kommungrupper har ett mål att ha en kontakt med samtliga Näringslivsenheter. Kontaktuppgifter till kommungrupperna i Södermanland: [Kontakta LRF Södermanland - LRF](#), klicka på länken kommungrupp.

Det finns färdiga strukturer inom region Sörmland för att arbeta med branscherna. Bra ha branschträffar en eller två ggr per år. Särskilt inför sommarsäsongen.

Arbetsförmedlingen: Samverkan är nyckelordet. Möjligheter, inte hinder. Utgår från intresse, inte målgrupp. Skapa ny samverkan mellan företagssidan och fristående aktörer. snabbaste vägen inte alltid den bästa, vägledning och stöttning krävs i denna process.

Fristående aktörer kommer att ha matchningsuppdraget mer och mer. Överväldigad av allt som pågår. Lätt att missa. Jobbat länge med samverkan land-stad. Våra gemensamma muskler bör kunna göra avtryck. Kandidater bör tidigt få komma i kontakt med landsbygd och odling, de möjligheter som finns. Socialisering och företagskultur. Status? Möter målgruppen, oro för vad som saknas, ex körkort, hur kan detta överbryggas? Hur når vi ut till socialförvaltningen och AF? Saknas prognos för dessa arbeten hos AF. Vi måste ta med oss intressenter ut till arbetsgivarna, även fungera som stöd för arbetsgivare. Fler mötespunkter behöver skapas för att identifiera behoven. Bra med utbildning på alla nivåer, vilket presenterats idag, många har tidigare utbildningar med sig. Inskrivna i ”Rusta och Matcha” kan samtidigt gå utbildning 3 månader som kan förlängas. Kan passa kortare kurser.

Skogsstyrelsen: rustar grupper med användbar kunskap och letar efter arbetsgivare som de kan matcha sin personal med. Hur hitta mötesplatser för detta? Personalen är beviljad extratjänster eller nystartsjobb. Det finns pengar för 2022 men sedan är framtiden oviss.

Drivande kollegor, eldsjälar inom kommuner. Utmaning att hitta kandidater. Bra samverkan med gröna näringar. Mötet ger fler kontakter. Svajigt med Jobbspår/AF/Kommun. Branscherna måste ligga på för att synas/märkas. RAR samordningsförbundet och om de kan vara behjälpliga med spridande av information. De ska vara en länk mellan Kommun, AF, regionen och försäkringskassan. Behövs undersökas om detta ingår i deras ansvar. Upplever att det är svårt att nå ut till företagare. Näringslivsenheten efterlyser deltagande från de gröna näringarna.

Övriga synpunkter/ tips:

Vem tar ansvar för matchningen framöver? Det vilar ett stort ansvar på alla privata aktörer.

Gör en jobbmässa med utbildningsanordnare och företag. Platsen beror var utbildningsanordnarna håller sina utbildningar. Samarbeten kring kortare utbildning med fristående/kompletterande aktörer och andra. Träffas elever och lantbrukare – externa aktörer – goda exempel lyfts.

Viktigt samarbeta med civilsamhället.

Använd olika nya verktyg, ex virtuella verktyg, för att genomföra aktiviteter. Det behövs därefter direkta kontakter med personligt möte.

Önskar kontakt med övriga som deltagit i webinariet. Nyttiga kontakter.

Webbinarium 2 för målgruppen, samma program vid två tillfällen

Program i Bilaga 2.

Ett 60-tal personer var anmälda, av dessa deltog totalt ca 40, där några satt tillsammans vid gemensam uppkoppling. Deltagarna var dels ”möjliggörare” (fristående aktörer, representanter från kommuner, region, myndigheter), dels arbetssökande.

Medverkan från arbetsgruppen (Agro Sörmland, Arbetsförmedlingen, SIOS, Hela Sverige ska leva, naturbruksskolor) samt från arbetsgivarorganisation (Gröna arbetsgivare), företagare inom lantbruk resp. trädgård samt nyanländ anställd inom trädgård.

Många viktiga kontakter knöts och information utbyttes. För en del deltagare var språket ett hinder. Många vill snarast hitta ett jobb. En del hade problem att koppla upp sig.

Studiebesök till Öknaskolan och Onsberga gård 2022-05-14

Inbjudan i Bilaga 3.

Vid webinarium 2 nämndes att ett studiebesök skulle arrangeras en lördag under våren till naturbruksgymnasiet Öknaskolan och till ett lantbruksföretag. Inbjudan skickades ut till de anmälda i de tidigare webinarierna. Ingen anmälde sig därifrån till dagen.

Via kontakter med Somaliska kvinnoföreningen i Tensta anmäldes en full buss (57 kvinnor, ungdomar och barn) från norra Stockholm, samt ytterligare en bil från Skärholmen. Även Assyriska kvinnoföreningen riks deltog i studiebesöket. De 65 deltagarna bekantade sig med djur och maskiner, utbildningar samt livet på ett lantbruksföretag under en uppskattad dag. Många nya intryck delades. Flera kvinnor hade erfarenhet av djurskötsel och odling från sitt hemland. Flera ungdomar ville gärna komma tillbaka för att lära sig mer.